

OUDERS EN KINDEREN.

DOOR

Dr. J. E. ENKLAAR.

De dag nadert zijn einde. Het daglicht, in het open veld nog weinig verzwakt, is in 't woud reeds getemperd tot die matte schemerige tint, die tot mijneren stemt. Een laatste zonnestraal dringt hier en daar nog door 't loover en schiet op een open plekje schuins tusschen de boomstammen door. In die breede lichtstrepen dansen de muggen een wilden dans, voordat zij in de duisternis van den nacht haar bloedig bedrijf gaan uitoefenen.

De stilte van den naderenden avond is reeds nedergedaald onder de groene gewelven. Dit is vooral het geval op het eenzame uithoekje, waar wij een oogenblik willen verwijlen. De groote weg, ja zelfs de voetpaden, gaan er op aanzienlijken afstand langs heen. Daar, op een kleine verheffing van den bodem, staat een oude eerwaardige eik. De machtige duldt aan zijn voet slechts het nederige mos, en in de naaste omgeving slechts struiken. Zij zijn de eenigen, die leven kunnen van de lucht en het licht, die hij overlaat. Half tusschen de blootliggende wortels verscholen is een gat in den grond. Onder gewone omstandigheden zou niemand er op letten. Thans trekt het echter de aandacht, want een roodbruine kop wordt er uitgestoken. Twee heldere kijkers monstereu wantrouwend elk voorwerp in 't rond; twee spitse ooren zijn opgericht en worden onophoudelijk naar alle kanten gewend. Voorhoofd, oogen, in één woord de intellectueele kop en de geheele houding spreken van verstand. 't Is dan ook niemand

anders dan de bekende Reintje, aan wien die kop behoort. De kop komt naar voren, een voorpoot volgt; wip, daar staat Reintje in al zijn bevalligheid op den beganen grond! Nu wordt er aandachtig geluisterd, gekeken. Wat hoort hij? 't Is de hoefslag van het paard eens ruiters, die ginds langs den rijweg naar huis keert. Reintje begrijpt het. Er steekt geen kwaad in. Ook dat schelle geluid, dat als een schaterlach weerklinkt door het woud, is hem bekend. 't Is de specht, die een laatsten klimtocht onderneemt langs de stammen, om met een gevulde maag straks de nachtrust te kunnen geuïeten. Plotseling duikt de vos naar den grond en gelijktijdig wordt boven in de boomen een hevig gedruisch gehoord. 't Zijn een paar houtduiven, die klepperend opvliegen. Reintje herstelt zich. Nog eens geluisterd, gesnuffeld, nagedacht. Maar het geduld van het jonge volkje is niet zoo groot als dat van de ouderen van dagen. En jong volkje schuilt er ook in dat geheimziunige gat, waaruit onze Reintje zoo even te voorschijn kwam. Daar vertoont zich één kopje, fluks een tweede en een derde, en, voordat moeder — want in deze betrekking staat de groote vos tot de kleintjes — tot behoedzaamheid heeft kunnen vermanen, buitelen zij over elkander in het zachte mos.

De kleine bazen zijn zoo rusteloos in beweging, dat een toeschouwer ze ter nauwernood kan opnemen. Daarenboven zou 't onmogelijk zijn het troepje dicht te naderen, zoolang moeder er bij is. Deze heeft zich echter na volbracht onderzoek snel verwijderd. Thans kunnen die wollige grijsbruine pelsjes, die spitse oortjes en schalksche schuinstaande oogjes ons niet ontgaan. Het spel is in vollen gang. Daar ritselen de struiken en een volwassen vos is met een vluggen sprong te midden van het vroolijke troepje. Wij herkennen in haar de moeder, die zooeven een sluipertje gemaakt had. Haar komst verwekt groote vreugde bij de jeugd en het spel wordt onmiddellijk gestaakt. De vreugde geldt echter niet zoozeer de persoon van moeder, die zoo spoedig weer thuis kwam, als wel het voorwerp dat zij medebrengt. Dit is een groote rat, die, vastgeklemd tusschen de stevige kaken van haar roover, wanhopig worstelt om zich aan den greep te ontwringen. De rat is wel is waar bestemd, om ten slotte in de hongerige magen te verdwijnen, maar niet voordat zij als leerstof dienst heeft gedaan bij de opvoeding. Het laatste is zelfs het hoofddoel. Op eenigen afstand van de kleine vossen wordt het slachtoffer plotseling losgelaten. Het arme verminkte dier, dat zijn leven reddeloos verloren achtte, voelt op nieuw de hoop op levensbehoud in zich ontwaken. Het

spant al de krachten, die hem nog resten, in, en zet het waggelend op een loopen. Dit is juist de wensch der opvoedende moeder. In wilde vaart stormt de jeugd de vluchteling achterna. Weldra is zij ingehaald. De vlugste werpt zich op haar. Maar de rat piept en krabt en de onervaren knaap springt angstig terug. Zijn broertje maakt het niet beter, zoodat het de rat werkelijk gelukt in een molsgat weg te kruipen. Doch nu is de moeder met een paar vlugge sprongen genaderd, en weldra is de rat teruggebracht op het terrein voor de woning.

De jacht begint op nieuw. Het vervolgde dier geeft den moed nog niet op, al beginnen de krachten het blijkbaar te begeven. Een der vosjes, die wat meer durft dan de anderen en vlugger van begrip is, hapt op het juiste oogenblik toe, krijgt de prooi in den bek en springt er mede weg. Onverwijld wordt hij door de anderen vervolgd. De afhangelende rattestaart is spoedig gegrepen; een gelukkige ruk — en nommer twee der jeugdige moordenaars heeft de rat tusschen zijn reeds scherp gepunte tanden. Doch ook hij blijft slechts voor korten tijd de gelukkige bezitter. En zoo gaat het voort, totdat de moeder, nauwlettende toeschouster tot nog toe, van oordeel is, dat de eerste opvoedkundige les — het vangen van een levend dier — lang genoeg geduurd en door een tweede opgevolgd moet worden. Want de doelmatige oefening is geheel in het dolste spel ontaard en dit ligt thans niet in de bedoeling. De kinderen mogen genot hebben, maar al spelend moeten zij leeren. De moeder bemachtigt de inmiddels gestorven rat en toont aan de jongen, hoe zij haar op moeten eten. Na vele onhandige beten is het dier in de jeugdige magen geborgen.

Onderwijl is de zonneshijf nodergedaald in een grijswitte wolk, die haar aan de westerkim verbeidde. Buiten het woud aan den verren horizont gloeit alles in het heerlijkst rood en purper en violet. Op ons standpunt kunnen wij van de schoonheid van het avondrood niets meer bespeuren dan een zachten veelkleurigen gloed aan den hemel boven ons, die de boomtoppen tint, en een wolkje hier en daar, als een lichtende vlek in de ruimte zwevend. Tusschen de stammen om ons heen begint de nacht reeds zijn donker kleed te spreiden.

Nog spelen de vosjes, doch het wordt tijd dat het spel gestaakt wordt. Ook moeder schijnt dit te begrijpen. Daarenboven worden de kleintjes overmoedig; de beweging heeft het bloed verhit; zij beginnen te blaffen. Dit vooral wekt de bezorgdheid van moeder, die weet aan hoeveel gevaren een vossleven is blootgesteld. Daar knalt heel in de

verte een schot. Dit is meer dan voldoende. Er mag geen oogenblik langer gedraald worden. Fluks pakt moeder de kleinen achtereenvolgens in den bek en draagt ze in de onderaardsche woning. Een oogenblik later is het plekje weder zoo eenzaam en stil, alsof er niets gebeurd was.

Of zulk een opvoeding vruchten draagt?

't Is vier weken later. Moeder is er op uit om het dagelijksch brood voor zichzelf en de familie te zoeken. De kleinen beginnen het in dat nauwe donkere hol wel wat vervelend te vinden. 't Duurt dan ook niet lang, of zij loopen vóór de woning in het zonnetje rond. Een van hen ziet op eenigen afstand een paar dorre bladeren in 't kreupelhout zich bewegen. Terstond is hij geheel aandacht. Met den buik plat op den grond gedrukt, het oog onbewegelijk op de verdachte plaats gericht, schuift hij zich onhoorbaar voorwaarts. Reeds is hij het voorwerp van zijn blijde verwachting dicht genaderd. Even onbewegelijk gelegen! Het schijnt, dat er onraad bemerkt wordt. Daar ritselen de bladeren weder! Nu weer zachtjes vooruit! Zoo mogelijk het lichaam nog meer ineengedoken en samengedrukt! Plotseling doet hij een krachtigen sprong. Zegevierend wordt de kop opgericht. Een onvoorzichtig muisje is gevangen en wordt lekker opgepeuzeld. De kleinen zijn reeds het evenbeeld der ouders; en geen muis, zelfs geen kever of sprinkhaan is in den omtrek der vosséwoning zijn leven een oogenblik meer zeker.

Hoe de marters hun jongen opvoeden wordt ons verteld door den natuurkundige MÜLLER, die op grond van eigen waarnemingen spreekt. "Zijn de jongen op zekeren leeftijd gekomen," zoo lezen wij in een van MÜLLER's geschriften, "dan verlaat de moeder met hen in de schemering de woning, en wat er dan voorvalt is wel waard gade geslagen te worden. De moeder geeft les in de gymnastiek en is daarbij vol vuur, gelijk ik eens in het park van een adellijk slot in de gelegenheid was waar te nemen. Een vijftien voet hooge muur stond daar in verbinding met een lage schuur, in welke laatste een marterpaar met vier jongen nestelde. Toen de schemering inviel, kroop de moeder eerst heel voorzichtig van onder het dak te voorschijn, keek naar alle kanten aandachtig rond en luisterde oplettend. Evenals een kat ging zij langzaam eenige schreden op den muur voort en bleef toen een poosje rustig zitten. Na een minuut verdween één der jongen, dat naast haar plaats nam, een tweede volgde daarop heel spoedig, eindelijk het derde en vierde. Na een poos daar roerloos gezeten te hebben, stond de oude voorzichtig op en deed een vijftal groote sprongen op den muur. Het

jonge volkje spoedde haar na — doch eensklaps was de moeder verdwenen; bijna onmerkbaar hoorde ik het geritsel harer schreden in den tuin. Daar stonden de kleintjes heel verlegen, niet wetende wat te doen. Ten laatste besloten zij naar beneden te klauteren, waarin zij gemakkelijk slaagden, daar een dicht bij den muur staande populier hun daarbij goede diensten bewees.

“Nauwelijks waren zij beneden gekomen, of de moeder klauterde langs een vlierstruik weer naar boven. De jongen deden haar onverwijd dit kunststuk na; en 't was verrassend te zien, hoe spoedig zij dat gemakkelijk middel in 't oog hadden gekregen. Nu begon echter het loopen en springen met zulk een vuur, en op zulk een halsbrekende wijze, dat het spelen van vossen en katten, hiermede vergeleken, kinderspel kon heeten. Elk oogenblik scheen de kleinen leniger, moediger en vaardiger te maken.”

Bij alle vogels, vooral bij roof- en zwemvogels, is het zeer merkwaardig het geven van onderricht waar te nemen. Men hoore wat BREHM daarvan mededeelt. Zoodra de jonge boomvalken het vliegen voldoende geleerd hebben, ziet men de geheele familie spelend in de lucht rondfladderen. Zij spelen echter niet, maar de ouden geven les, en de jongen leeren. Aanvankelijk bestaat dit onderwijs in vlieg-gymnastiek; de ouden vliegen vooruit, de jongen achteraan. Daarna doen de ouden de verschillende wendingen, voortsnellende bewegingen en andere vliegkunsten in telkens omvangrijker mate voor, totdat de kinderen behoorlijk hierin onderwezen zijn. Dan nemen beide onderwijzers de leerlingen in hun midden; een van beiden vliegt boven, de ander onder hen. Plotseling laat de bovenste een gevangen vogel vallen; alle jongen vliegen er op los, de eerste mist, de tweede desgelijks, de derde pakt den buit en vliegt er juichend mede naar de moeder, om van haar een welverdiend bewijs van goedkeuring te ontvangen. Heeft geen der jongen den vallenden vogel kunnen grijpen, dan vangt de onder hen zwevende oude vogel dezen op, en de les begint op nieuw. En zoo gaat het voort, totdat de kinderen ook in dit opzicht volleerd zijn.

Onder de zwemvogels geven vooral de duikers een langdurig onderricht. In het begin neemt de moeder haar kinderen dikwijls op den rug en zwemt zoo met hen rond. Later dwingt zij de jongen zelfstandig te zwemmen, door eenvoudig onder te duiken. Het eerste voedsel reiken de ouders aan het jonge gezelschap met den bek toe. Weldra echter leggen zij het alleen vóór de kinderen op de oppervlakte van

het water, en eindelijk toonen zij hun het buitgemaakte dier slechts van verre en duiken onder, als een jong aankomt om het te grijpen, opdat dit ook zou onderduiken. Doet het dit niet, dan neemt de oude 't ook wel zonder praatjes te maken onder de vleugels en duikt er mede in de diepte. En ook deze oefeningen houden aan, totdat het kind vaardig en gewillig de kunst der ouders in toepassing brengt. Jonge vogels zijn de gehoorzaamste kinderen ter wereld. Zij volgen het ouderlijk bevel oogenblikkelijk op en gedragen zich dienovereenkomstig met de grootste nauwgezetheid. Een enkele loktoon van vader of moeder maakt de luidruchtigste en bewegelijkste kinderschaar plotseling stil en stom. Buitengewone straffen behoeven slechts zelden toegepast te worden.

Ook andere dierenouders zijn in denzelfden geest werkzaam. Blatend leidt de gems haar kind en geeft het les in alle kunsten, die een gems verstaan moet; d. i. hoofdzakelijk in klauteren en springen. BREHM vertelt, dat de moeder moeilijke sprongen aan het jong zoolang voor doet, totdat dit in staat is ze onberispelijk na te volgen. Volkomen op dezelfde wijze handelt de steenbok.

Het hertekalf is gedurende de eerste drie dagen na de geboorte zoo onbeholpen, dat het zich nauwelijks verplaatsen kan. Zonder moeite kan men het dan met de hand vangen. De moeder laat het daarom geen oogenblik alleen. Zij verstoopt het bij gevaar in het hooge gras, en tracht de aandacht van den vervolger op zich zelve te richten. Een week later zou het den snelvoetigsten en behendigsten mensch niet meer mogelijk zijn het kalf in handen te krijgen. De moeder heeft het op gevaarlijke dingen opmerkzaam gemaakt, en geleerd onder het struikgewas te vluchten, of in het hooge gras weg te duiken, en het kort te voren nog zoo hulpeloze dier bezit dan reeds kennis genoeg om zulk een plan te bedenken en voldoende heerschappij over de spieren om het snel uit te voeren. Is het naar moeders oordeel in een verdachte omgeving niet opmerkzaam genoeg, dan wordt er met de voorpooten op den grond gestampt en zulk een waarschuwing mist haar doel niet. Geen wonder, dat een lichamelijk van nature zoo begaafd dier als een hert onder zulk een leiding spoedig voor iederen vijand schier ongenaakbaar wordt, en weldra in staat is om zelfstandig in alle opzichten de plichten van een herteleven te vervullen.

Wij hebben den vos, den marter, de gems, het hert en de vogels gadeslagen bij de opvoeding hunner kinderen. Wat wij zagen toch

was opvoeden in den waren zin des woords. Het doel der dierenouders was blijkbaar de lichamelijke ontwikkeling der kleinen in de eerste plaats te bevorderen. Daarom werden de spieren door veelzijdige en doelmatige oefeningen versterkt, de heerschappij van den wil over de bewegingen verzekerd, de zintuigen op allerlei wijzen gescherpt.

En hoe voortreffelijk zijn de uitkomsten, die door zulk een opvoeding met behulp van den natuurlijken aanleg verkregen worden. Een vos, een marter, een gems, een hert zijn volmaakte dieren in hun soort. Hoe bewonderenswaardig is een vos in het uitoefenen van zijn bedrijf! Welk een geoefendheid der zintuigen bij het opsporen van de prooi, welk een omzichtigheid en scherpzinnigheid, welk een lenigheid en buigzaamheid bij het besluipen, welk een zelfbeheersching bij het bespringen! Met welk een gevoel van kracht en zekerheid springt een gems over ijzingwekkende afgronden heen, om neder te komen op een rotspunt, waar haar vier pooten ter nauwernood plaats vinden. En hoe goed heeft moeder aan de kinderen de wereld leeren kennen, waarin zij geplaatst zijn; die booze wereld met al haar list en verraad, waar het liefste en onschuldigste voorkomen dikwijls de boosaardigste plannen verbergt. Een goed opgevoede vos kent zijn vijanden en hun lagen en strikken en laat zich niet verschalken. En hetzelfde geldt van andere dieren naar de mate van hun verstand en den opvoedkundigen ijver der ouders.

Ook bij den mensch is versterking en oefening van spieren en zintuigen het voornaamste deel van de opvoeding, die in de eerste tijdperken des levens vereischt wordt. Wordt ook van den kleinen mensch in lichamenlijk opzicht door doelmatige leiding van de zijde der ouders gemaakt wat er van te maken is?

Voorzeker, de jonge mensch wordt bij zijn intrede in de wereld met niet minder zorgen omringd dan het jonge dier. Nemen wij het gunstigste geval, dat hij te recht gekomen is in den deftigen stand, waar geen finantieele bezwaren de opvoeding in den weg staan. Onmiddellijk wordt de jong geborene overgeleverd aan de baker, een vrouw, die haar handwerk verstaat en gevestigde denkbeelden over de behandeling van zuigelingen heeft. Volgens de regels der kunst, van de voorouders geërfd, wordt een talloos aantal doeken en windsels om 't wichtje geslagen en met spelden stevig bevestigd. 't Lustige spartelen met de beenpjes moet wel ophouden. 't Eenige, wat het slachtoffer rest, is het gebruik van zijn longen. De meeste andere organen zijn tot werkeloosheid gedoemd. Van die longenoefening maakt 't dan ook in ruime mate gebruik.

Zulk een gebonden leven in de eerste weken is nog te verdedigen. 't Kindje is dan nog zoo slap, dat 't zonder gevaar van beschadigen niet aangepakt kan worden. Later werkt het belemmerend.

Eindelijk komt er van tijd tot tijd verlossing, als moeder zelve 's avonds haar wichtje ontkleedt. Nooit zijn de kinderen gelukkiger dan op die oogenblikken. De eerste pogingen om andere geluiden dan schreeuwen voort te brengen: het eerste kraaien, de eerste lachjes, dateeren van de tijden waarop zij los en vrij op moeders schoot spartelen. Is er een moeder, die het niet weet? Geen wonder, dat zijn de oogenblikken, waarop de kleintjes met jonge vosjes op één lijn staan en het vrije gebruik hunner zich ontwikkelende ledematen bezitten.

Zijn de eerste drie levensmaanden verstreken, dan heeft de wil van het kind zooveel heerschappij over de spieren verkregen, dat het hoofd opgericht en recht gehouden kan worden.

De starrende blik begint plaats te maken voor het willekeurig richten der oogen. Een vlam, die heen en weder gaat, wordt met de oogen gevolgd. Een maand of drie later wil het kind met de vooroefeningen van het kruipen en grijpen beginnen. Een vossekind zou op de aansporing van moeder aan de eerste neiging tot meerdere beweging gevolg geven, totdat vermoeidheid het tot rusten dwong. Een menschenkind wordt dan in een tafelstoel geplaatst en met kussens flink vastgezet. Tot oefening van spieren en zintuigen wordt hem een rinkelbel of een afschuwelijke ratel ter hand gesteld, zoolang het nog niet rijp is voor het hanteeren van een trompet.

Als een vriendin dan de kamer binnentreedt, waar 't rinkelende en ratelende kindje gezeten is, wordt haar toegevoegd: "Vindt gij ons Jantje niet lief; hij heeft al een uur zoo stil in zijn stoeltje gezeten?" Een vos geeft als speelgoed aan zijn kinderen een rat, een ding, dat zich beweegt, dat 't kind belang inboezemt, dat het stuk kan maken, dat 't terstond tot oefening en inspanning aanspoort. Zijn de houten paardjes en wagentjes, hondjes en katjes met echt haar, waarmede de speelgoedwinkels opgevuld zijn, even bruikbaar? Geenszins. Elk speelgoed, waaraan 't kind niets kan veranderen, dat het des noods niet kan stuk maken, dat het niet aanspoort tot arbeid, tot scheppen, dat deugt niet.

Laat Jantje, die zoo stil in zijn tafelstoel zit, eens los. Leg hem maar plat op den grond en gij zult zien, of hij zijn lichaam ook weet te ontwikkelen, even goed als een jonge vos of een kat. Eerst zal hij

erbarmelijk schreeuwen, doch met een weinig goed aangebrachte hulp leert hij weldra zich redden. Met inspanning van alle krachten wordt weken lang gearbeid. Eerst leert hij zich omwentelen, dan de armpjes gebruiken en daarop steunend zich oprichten. Dit voldoet echter weldra niet meer aan de toenemende lusten en begeerten. Een stuk speelgoed ligt in de nabijheid, doch kan niet bereikt worden. Na talloze mislukte pogingen wordt eindelijk het lichaam met behulp der armpjes zoover vooruitgeschoven, dat het begeerde voorwerp gegrepen wordt. Bij die beweging slepen de beentjes nog doelloos achteraan. Eenigen tijd later bemerkt gij, dat een der beenen ook in werking gesteld is. Het wordt gebruikt om het lichaam af te zetten en zoodoende voort te stuwen. En ziet, nu gaat het kruipend door de kamer! Het is eigenaardig, dat bij de meeste kinderen het tweede been, als voor 't oogenblik nutteloos, niet in dienst komt, voordat het loopen begint.

De kunst van het kruipen brengt alles, wat gelijkvloersch is, onder het bereik van het kind en voldoet voor eenigen tijd aan alle behoeften. Op den duur evenwel is het onvoldoende. Boven het platte vlak ligt nog zoo veel, dat, slechts toegankelijk voor de oogen, een voortdurende prikkel is voor de begeerten. Plotseling, zonder dat eenige oefening of mislukte pogingen bespeurd zijn, richt Jantje zich op en loopt waggelend langs den wand voort, tot groote vreugde zijner ouders en tot groot verdriet van de physiologen, die zulk een snellen overgang zonder voorbereiding niet verklaren kunnen en een beroep moeten doen op het instinkt. Met het loopen is een nieuw tijdperk geopend. De recht opgaande gang, een der schoonste kenmerken des menschen, is verkregen; het kruipen geraakt in discredit. In alle richtingen worden ontdekkingstochten in de kamer gedaan, allerlei voorwerpen worden betast, gewend, gekeerd, onderzocht. Handen en voeten zijn rusteloos in beweging, de oogjes schitteren van genot. Weldra worden pogingen gedaan, om stoven en stoelen te beklimmen. De eerste goed gelukte klimtocht wordt als een groote overwinning boven op een stoel met gejuich aan de toeschouwers verkondigd. Een blonde plek hier en daar, een herinnering aan menige buiteling, bewijst, dat het doel niet zonder inspanning en volharding bereikt werd.

Zoo zal Jantje zich ontwikkelen, als hij slechts vrij wordt gelaten en de zorg van moeder zich bepaalt tot het wegnemen van al te groote gevaren. Hoe dikwijls wordt aan die voorwaarde niet of onvoldoende voldaan. Banden, pakken, lange jurken, kieltsjes, die niet vuil mogen

worden, tafelstoelen, mooie meubels, die Jantje ontzien moet, dit alles en zooveel meer zijn de hinderpalen, die de vrije ontwikkeling onzer kinderen in den weg staan.

Gelukkig vullen onze knapen althans, als zij op later leeftijd in de vrije natuur aan zich zelve zijn overgelaten, veel van het ontbrekende aan. Boomen, hekken en slooten geven daar de verlangde gelegenheid om de spieren veelzijdig te oefenen. Dan komt echter de school met haar eischen. Er moet veel worden geleerd en aan de oefening van het lichaam wordt niet veel meer gedaan. Geen wonder, dat volwassen menschen, leden eener beschaafde maatschappij, uit een lichamelijk oogpunt beschouwd, bijna zonder onderscheid den naam van sukkel verdienen. Ieder heeft van de honderden spieren, die hij bezit, slechts een klein aantal in gebruik. Deze worden vereischt bij de uitoefening van het beroep en zijn gewoonlijk in goeden staat. De rest is voortdurend op nonactiviteit gesteld. Deze verwaarloosde spieren worden dun en slap en bevatten vaak evenveel vet als spiervezels. Zoo bestaat een smid b. v. in hoofdzaak uit een sterke twee- en driehoofdige armspier. Zoo is een postbode in zijn beste deel twee goed ontwikkelde kuitspijren, terwijl een dokter met een drukke praktijk, die zich voortbeweegt door middel van een paard, en een schoolmeester in het geheel geen bruikbare spieren meer hebben.

Maar, zoo denkt wellicht deze of gene mijner lezers, dit is overdrijving. Hij of zij, die zoo denkt, noodig ik uit om bij gelegenheid een eenvoudige gymnastische oefening uit te voeren, die niet met een dagelijksche beweging overeenkomt. Een gevoel van machteloosheid en, bij voortgezette inspanning, een hevige spierpijn zullen dan als krachtige argumenten mijn betoog voor de verwaarloozing van ons lichaam komen steunen. Want het kan beter. Ons lichaam is, ook nit een stoffelijk oogpunt beschouwd, schooner dan dat van een vos of een marter; het kan bij voldoende oefening meer bewegingen uitvoeren dan het hunne.

Het voorafgaande geldt, schoon in mindere mate, ook van onze zintuigen. Vergeleken met een zeeman, die een stip aan den horizon met zekerheid herkent als een schip, met den wilde der prairiën, die, met het oor op den grond gedrukt, op grooten afstand zijn vijand hoort naderen, zijn onze oogen en ooren in het vrije veld ter nauwernood bruikbaar. Hoeveel menschen voorts vernauwen door voorover loopen de borstkas, hoeevelen zijn door eigen schuld scheef gegroeid, hoe weinigen gaan met opgerichten hoofde en veerkrachtige schreden door de wereld.

Waar zijn al die gebreken en onvolkomenheden onder de dieren te vinden? Neen waarlijk, wij zouden een kat, die met het volste vertrouwen luchtsprongen maakt op een dakgoot, een vos, een marter, een hert, die onvermoeid loopen, springen en zwemmen, die met een oogopslag alles zien op het veld om hen heen, wij zouden deze dieren gelijk moeten geven, als zij met minachting neerzagen op een wezen, dat zulk een prachtig lichaam bezit als een mensch, en het door verwaarloozing en slechte behandeling zoo door en door bederft. Met het oog uitsluitend op het lichaam gericht, moeten wij erkennen, dat de eer van de familie te zijn aan onze zijde is en niet aan die van den vos of de kat. In vroeger tijden, toen de Olympische spelen der Grieken en later de tournooien der ridders de uitdrukking van de cultuur en de achting voor 't lichamelijk voortreffelijke waren, was 't zeker veel beter gesteld. Elk licht werpt een schaduw. De beschaving heeft den menschelijken geest verrijkt, maar ten koste van de schoonheid en de kracht van het lichaam.

Nu ja, een vos, een marter, een kat, die wil een mensch nog wel hooren prijzen, al moet hij zelf er een veer bij laten zitten. Hij weet, dat ieder inziet dat er zooveel anders is, waarin hij die dieren in hooge mate overtreft, maar een aap is te menschelijk, om er veel goeds van te vertellen.

't Is waar, een aap heeft veel, dat ons afstoot, al was het alleen om de afschuwelijke gezichten, die hij trekt, en de grimassen, die hij maakt, die ons een parodie schijnen te zijn op de menschelijke gebaren. Als een aap echter goed gestemd is, heeft de uitdrukking van zijn gelaat niets onaangenaams; zij wordt echter in hooge mate weerzinwekkend, als de hartstocht slechts even in werking komt. "Als een oerang-oetang toornig wordt," zegt BREHM, "wordt hij geheel dier, terwijl hij bij kalme gemoedsgesteldheid er gemoedelijk en menschachtig uitziet. Zelfs de grootste bewonderaar van apen gevoelt dan het ontbreken van het hooge onbehaarde voorhoofd des menschen en van de achteruit wijkende menschenkin, ja zelfs van den gloed des toorns, dien de hartstocht in het menschenoog doet vlammen; want het gerimpelde behaarde voorhoofd, de scheef getrokken mond met zijn roofdiertanden, de platte neus en de fikkerende oogen van den toornigen aap doen onmiddellijk alle gelijkenis met het menschengelaat verdwijnen."

Dit alles is meer dan voldoende om den weerzin, dien de mensch voor den aap gevoelt, te verklaren en ten deele te rechtvaardigen. En toch is een aap niet geheel onwaardig om een bloedverwant van

den mensch te zijn. In liefde voor zijn kinderen, in medelijden met zwakke soortgenooten is hij voorbeeldig.

Een apenkind is afschuwelijk leelijk. Het heeft armen, die in verhouding van het lichaam de dubbele lengte van die der ouders schijnen te hebben en een gezicht zoo vol plooiën en rimpels, dat het op 't gelaat van een grijsaard gelijk. Toch is het de lieveling van zijn moeder, die het dikwijls tot in het belachelijke liefkoost en troetelt. Het slaat zijn armen om moeder heen en hangt haar altijd aan 't lijf. Deze is steeds met haar kind in de weer. Zij lekt en streelt het voortdurend, legt het nu eens aan de borst en schommelt het dan weder op haar armen heen en weder. Van tijd tot tijd mag het met andere apenkinderen stoeien en spelen. Dan verliest moeder het echter geen oogenblik uit het oog. Bij het minste gevaar geeft zij een schreeuw en vangt het toesnellende kind in haar armen op. Is het ongehoorzaam, dan wordt het door knijpen en slaan — het laatste dikwijls in den vorm van oorvegen — op gevoelige wijze gestraft. Maar een apenkind is zelden ongehoorzaam, zoodat de straf slechts enkele malen wordt toegepast. In de gevangenschap deelt een apenmoeder elk stukje brood met haar kind. Sterft het laatste, dan treurt de moeder dagen achtereen en volgt haar kind weldra in den dood; sterft de moeder, dan wordt de wees door andere apen als pleegkind aangenomen. Dit zijn feiten, die door nauwkeurige waarneming van apen in onze diergaarden boven allen twijfel verheven zijn. Zij bewijzen wel, dat de aap geen wezen is, dat met den mensch niets gemeen heeft. Vooral bij ziekte doet hij zich van een gunstige zijde kennen. "Een zieke aap," zegt BREHM, de groote kenner der dierenziel, "is een verschijning, die ieder menschenhart moet roeren. De arme, anders zoo vroolijke knaap, zit treurig en lusteloos ter neer en werpt droevige blikken op den nadereuden mensch. Hoe meer zijn einde nadert, des te zachter en vriendelijker wordt hij, des te meer gaat het dierlijke in hem verloren, des te helderder komt de edele zijde van zijn wezen aan den dag. Elke hulp neemt hij dankbaar aan. In den arts ziet hij weldra zijn weldoener. Men heeft apen gezien, die, eenmaal door ontlasting van bloed eenigszins verlicht, bij het naderen van den arts hem uit eigen beweging den arm toestaken."

De waarheid der feiten, die aan het voorafgaande ten grondslag liggen, is boven twijfel verheven. Het waren echter vossen, marters en apen, waarop zij betrekking hadden, en weinig menschen hebben

de gelegenheid deze dieren waar te nemen, als zij zich onbelemmerd uiten. Daarenboven zijn dit dieren, die wij gewoon zijn uit een lichame-lijk en verstandelijk oogpunt voor de meest begaafde te houden. Daarom is het ter overtuiging van den lezer noodig, dat een goede bekende uit de dierenwereld voor zijn oogen gevoerd wordt. Het gezegde kan dan aan eigen waarneming getoetst worden. Ieder mijner lezers kent ons gewone huishoer en schrijft het niet veel verstand toe. Mag ik 't u schetsen in het schoonste tijdperk zijns levens; als het moeder is?

De kuikens zijn achtereenvolgens uit het ei te voorschijn gekomen. "Nu kunnen zij onmiddellijk loopen en eten," zegt een algemeen ver-breed volksgeloof, "dit komt van het instinkt van het dier." Niets is minder waar dan dit. Wel is waar brengen zij een verwonderlijk schoonen aanleg mede ter wereld, doch hij moet ontwikkeld worden. Gedurende het eerste uur, dat na de geboorte verloopt, kan een kuiken niet staan, ja zelfs den kop niet opheffen.

Heeft de wil zooveel heerschappij over de spieren gekregen, dat de kop recht gehouden en naar willekeur bewogen kan worden, dan ligt het diertje nog machteloos neer. Het kan niet staan. Eindelijk wordt de eerste schrede waggelend gedaan, en nu is het spoedig zoover, dat het zich vlug kan verplaatsen. Heeft de moeder gezien, dat de ont-wikkeling zoover is voortgeschreden, dan roept zij, ter wille der jon-geren nog op het nest zittend, klokkend den kleinen spring-in-'t-veld, die met een helder oog vroolijk de wijde wereld inkijkt. Voor de leus wordt door de moederhen een korreltje, een strootje in den bek ge-nomen en herhaaldelijk voor den kleine nedergelegd. Daarbij verneemt hij een geluid, dat als een dringende uitnoodiging klinkt, om het ook eens te probeeren. Dit is de eerste les in het oppikken van zaadkor-reltjes. Spoedig begint de kleine het pikken na te doen, hoewel het nog eenige uren duurt, voordat hij er in slaagt een korreltje vast te houden en naar binnen te brengen. Als alle kiekens voldoende kunnen loopen, verlaat de hen het nest en stapt naar buiten, omstuwde door de bewegelijke kinderschare. Wat heeft zij het dan druk, wat wordt er getrippeld en geklokt! Men kan het haar aanzien, dat zij volop de moederweelde geniet, na drie lange weken op het nest in het donkere hoekje haar naar licht en beweging hakende vogelnatuur te hebben be-dwongen. Waarlijk, het is niet vreemd, dat dichters moederliefde en moedertrouw onder het beeld der klokken voorstellen. 't Is of de hen, nu zij moeder is, een geheel ander dier geworden is. Voorheen weinig

lettend op de omgeving, inhalig, schichtig, is zij thans opmerkzaam, mededeelzaam, moedig. In elk vreemd voorwerp ziet zij een vijand, dien zij onder toornig gekakel met hangende vleugels en opgezette halsveeren te lijf gaat.

Mén heeft voorbeelden gezien, dat een hen met kiekens den strijd aanvaardde met den overmachtigen doodvijand van haar geslacht, den busing, die in één nacht de bevolking van een kippenhok pleegt te vermoorden. Wel is waar moest de trouwe moeder in dien wanhopigen kamp bezwijken, doch niet voordat den busing de oogen uitgepikt waren en het kroost dus waarschijnlijk gered was. Een hen met kiekens vreest zelfs den mensch niet, dien zij toch gedurende haar geheele leven heeft leeren kennen als een wezen tegenover hetwelk zij volkomen machteloos is.

Als de klokken buiten in het zonnetje met haar aanvallig troepje rondwandelt, is de opvoeding in vollen gang. Mama is altijd door aan 't praten, haast wat te druk zouden wij zeggen, die niet begrijpen wat zij al heeft te verhandelen. Door woord en voorbeeld spoort zij de kinderen aan om wormpjes te zoeken, vliegen te vangen; en als zij moe zijn of koud, wordt hun tijdelijk een plaatsje aangewezen onder de warme vleugels. Wie kent dat aantrekkelijk beeld niet: een kloekhen, nedergehurkt op den grond, met haar schat onder de vleugels verborgen, op een enkel schalksch donzig kopje na, dat even een kijkje neemt in de buitenwereld, of een kleine spring-in-'t-veld, die op moeders rug is geklauterd.

Moeder heeft een zware taak om de hongerige magen harer spruiten, dikwijls een twaalftal, behoorlijk te voorzien; en dit zou haar bepaald onmogelijk zijn, als het kleine gespuis ten deele niet voor zich zelf zorgde. Moeder neemt voor zich zelve niet meer dan zij dringend noodig heeft om te blijven leven. Slechts dan, als het kroost verzadigd is, veroorlooft zij zich een goed maal van de resten en kliekjes. Dit komt echter zelden voor, als de mensch hen niet aan zijn tafel te gast noodt. Geen wonder, dat een hen, die kiekens heeft, er bijna altijd slecht uit ziet en zeer vermagerd.

En hoe gedragen zich de kleinen? Juist als onze kinderen, als zij nog zeer jong zijn. 't Zijn volbloed-egoïsten. Gehoorzaam zijn zij in de hoogste mate. Moeder heeft slechts een kik te geven, en de geheele bende stormt haar te gemoet. Maar de guiten weten wel, dat er dan wat te halen valt, dat er een vlieg gesnapt, of een worm uit

den grond getrokken is. Zijn de kleinen verzadigd, dan kan moeder klokken, zoo veel zij wil, geen enkel kind verroert zich. Maar gewoonlijk is er honger in het land, die de zintuigen op verwonderlijke wijze scherpt. Op eens neemt de geheele troep met moeder aan 't hoofd een aanloop. Gij meent, dat er onraad is, dat de familie op de vlucht slaat. Niets er van. Op eenige meters afstand is aan een grashalm een insekt ontdekt. Het is een aanval in den stormpas op dit dier gericht. Gewoonlijk wordt het door de hen gegrepen en voor de jongen neergelegd. Twee of meer der laatsten pakken het gelijktijdig beet. Nu ontstaat een sjoeren en trekken, een fladderen en draven, een piepen en kibbelen, een verliezen en hernemen van den buit, dat gewoonlijk daarmede eindigt, dat de sterkste met alles op den loop gaat en een afgelegene hoekje bereikt, waar het lekker beetje gulzig wordt opgeslokt. Meermalen echter is het voor dien tijd uit elkander gescheurd en verdwijnt elk met een stuk. Waarlijk, men zou meenen tooneeltjes bij te wonen van een troepje onzer eigen kleine bazen. Voor een koekje zijn zij, o zoo gehoorzaam! Wordt er niets begeerd, dan is voor 't oogenblik aan ma geen behoefte. En als een enkel koekje bij al die begeerige handjes komt, dan herhaalt zich de bovenverhaalde geschiedenis.

Zes weken lang worden de kinderen zoo verzorgd, gekoesterd en opgevoed tot rechtgeaarde hoenders. Dan toont moeder de hen echter, dat zij geen sloof is, die zich aftobt, als 't niet noodig ja zelfs schadelijk zijn zou voor de kleinen.

Op den leeftijd van ongeveer zes weken zijn de kuikens half volwassen en in staat om zonder moederlijke leiding zich verder te ontwikkelen. Zoo spoedig mogelijk zelfstandig worden is nu voor hen een dringend vereischte. De hen geeft hun dit te kennen door zich te verwijderen en elk kuiken, dat haar nadert, door beten onmeedoogend te verjagen. Weldra begrijpen deze dan ook, dat het moeder ernst is. Zij schikken zich in het onvermijdelijke, en gaan de wijde wereld in. Van dit oogenblik af zijn alle banden tusschen moeder en kinderen verbroken. Zij zijn voortaan vreemden voor elkander.

Soortgelijke tooneelen zou men in de vrije natuur bij de bloedverwanten van het hoen, de korhoenders en patrijzen kunnen waarnemen.

(Slot volgt.)